

XV.-XVIII. yy. larda Avrupa

Rönesans

Reform

Reformun Başlıca Nedenleri

Reformun Başlıca Sonuçları

Coğrafi Keşifler

Coğrafi Keşiflerin Başlıca Nedenleri

Başlıca Keşifler ve Keşifleri

Coğrafi Keşiflerin Başlıca Sonuçları

Bilim Devrimi

Başlıca Bilim İnsanları ve Başarıları

Aydınlanma

Locke

Voltaire

Montesquieu

Rousseau

Aydınlanmanın Başlıca Sonuçları

Rönesans

Rönesans başlıca XV. ve XVI. yy. larda Avrupa'da gerçekleşmiş bir kültür devrimidir. Bu kapsamda felsefe, sanat ve bilim alanların önemli gelişmeler yaşanmıştır.

Rönesans'ın kelime anlamı **yeniden doğuştur**. Bu bağlamda Rönesans, **Latin-Yunan kültürüne (klasik döneme)** olan ilgiyi yeniden canlandırmıştır. Bu özellikle görsel sanatlar alanında kendini göstermiştir: Rönesans sanatında **anatomi, perspektif, oran, ölçü, uyum** gibi kavramlar önem kazanmıştır.

Rönesans'ın felsefi temeli **hümanizmdir**. Hümanizm, **insanı dünyanın merkezine koyan** ve insanın **bu dünyanın (öbür dünyadan ziyade) gerçekleriyle** olan ilişkileri üzerinden evreni anlamaya çalışan bir felsefi akımdır. Bu da sanata yansımıştır: Rönesans sanatında **bu dünyada görülen nesne ve manzaraların tasvirleri** bolca görülür.

Rönesans kilise otoritesini ve **skolastik düşünceyi** zayıflatarak **özgür, aydın bireyin oluşumuna ve Aydınlanma sürecine** temel hazırlamış oldu.

Rönesans'ın Önemli Figürleri

Aa Kişi	Ülke	Alan	Başlıca Eserler
<u>Makyavel</u>	İtalya	Felsefe, Siyaset Kuramı	Hükümdar, Söylevler
<u>Dante</u>	İtalya	Edebiyat	İlahi Komedyası
<u>Petrarka</u>	İtalya	Edebiyat	İl Canzoniere
<u>Bocaccio</u>	İtalya	Edebiyat	Decameron
<u>Montaigne</u>	Fransa	Felsefe, Edebiyat	Denemeler
<u>Cervantes</u>	İspanya	Edebiyat	Don Kişot
<u>Bacon</u>	İngiltere	Felsefe	Yeni Atlantis, Yeni Organon
<u>Shakespeare</u>	İngiltere	Edebiyat	Macbeth, Otello, Kuru Gürültü, Hamlet, Rome ve Juliet
<u>Milton</u>	İngiltere	Edebiyat	Kaybolmuş Cennet
<u>Dürer</u>	Almanya	Resim	Melankoli, Şövalye, Ölüm ve İblis
<u>More</u>	İngiltere	Felsefe	Ütopya
<u>Erasmus</u>	Hollanda	Felsefe	Deliliğe Övgü
<u>Da Vinci</u>	İtalya	Resim	Mona Lisa, Son Akşam Yemeği, Vitruvius Adamı
<u>Rafael</u>	İtalya	Resim	Atina Okulu
<u>Donatello</u>	İtalya	Heykel	Gattemalata Atlısı, Davud
<u>Michelangelo</u>	İtalya	Resim, Heykel	Adem'in Yaratılışı, Davud, Musa
<u>Boticelli</u>	İtalya	Resim	Venüs'ün Doğuşu, Primavera

Reform

Reform XVI. ve XVII. yy. larda Avrupa'da gerçekleşen Katolik Kilisesi'nin otoritesinin zayıflaması ve yeni mezheplerin ortaya çıkması sürecidir. Bu süreç

Luther ve Calvin gibi reformistler tarafından ilerletilmiştir.

Reformun Başlıca Nedenleri

- Kilise hem **ruhban sınıf** aracılığıyla toprağın çoğunu elinde tutuyordu, vergi geliri aracılığıyla oldukça zenginleşmişti; hem de bu zenginliği aracılığıyla siyasete müdahale ediyordu. Bu durum hem soylular hem de köylüler arasında kiliseye düşmanlık yarattı.
- **Matbaanın icadı** ve **İncil'in Latince'den tercüme edilmesi** ile birlikte din okuryazarı bir kamu ortaya çıkmıştır, bu da kilisenin hegemonyasını elinde tutmasını güçleştirmiştir.
- **Endüljans** belgelerinin satımına Luther karşı çıkmıştır, **matbaanın** da yardımıyla kısa zamanda çok sayıda takipçi toplamıştır. Bazı köylüler ve prenslikler de kiliseye karşı isyana katılmıştır. Bununla birlikte yerel kiliseler de kurulmuştur.

Reformun Başlıca Sonuçları

- Avrupa'da Katolik egemenliği sona erdi ve Almanya, İskandinavya'da **Protestanlık** ve **Lutheranlık**; İngiltere'de **Anglikanizm**; İskoçya'da **Presbiteryenlik**; Fransa ve İsviçre'de **Calvinizm** ve **Anabaptizm** gibi yerel mezhepler ortaya çıktı.
- Katolik kilisesi ve papalık; farklı mezhepleri **heretik (sapkın)** ilan etme, **kitap yasaklama**, **engizisyon mahkemeleri**, **kateşizmler-misyonerlik** gibi önlemlere bir **karşı-reform** kampanyası başlattı.
- Avrupa en önemlisi 1618-48 Otuz Yıl Savaşları olmak üzere pek çok din savaşına maruz kaldı, büyük katliamlar ve siyasi karışıklıklar yaşandı. Tüm bunların sonucunda kilise otoritesi temelden sarsılmış oldu. Bu, Osmanlı'nın bu dönemde Avrupa'da ilerleyişinin önünü açtı.

Kilise otoritesi ile beraber feodalite de zayıfladı, okuryazarlık önem kazandı. **Aydınlanmanın** altyapısı hazırlanmış oldu.

Coğrafi Keşifler

Coğrafi Keşifler başlıca XV. ve XVI. yy. larda gerçekleşen, Avrupalı kaşiflerin Yeni Dünya'yı keşfetme ve Yeni ile Eski Dünya arasında etkileşimi başlatma sürecidir.

Coğrafi Keşiflerin Başlıca Nedenleri

- Venedik ve Cenova gibi **tüccar cumhuriyetler** İpek ve Baharat yolları aracılığıyla Akdeniz'de gerçekleşen ticaret sayesinde büyük miktarda servet elde etmişlerdi. Portekiz, İspanya, Fransa ve İngiltere gibi bu ticaretten pay alamayan ülkeler başka ticaret yolları bulmak istediler.
- Özellikle İstanbul'un Osmanlılar tarafından fethi sonrasında Batı Avrupa ülkelerinin yeni ticaret yolları bulma isteği zorunluluk haline gelme.
- Özellikle Portekiz ve İspanya gibi koyu **Katolik** ülkeler Hristiyanlığı yaymak, farklı diyarlarda **misyonerlik** faaliyetleri yürütmek istiyorlardı.
- **Barut** ve **pusul**a gibi icatlar, açık okyanusta uzun süre yelken açabilen **karavel** adlı gemilerin ortaya çıkışı ve **kartografi** alanındaki gelişmeler coğrafi keşiflerin önünü açtı.

Başlıca Kaşifler ve Keşifleri

- Diaz (1487): Hint Okyanusu.
- De Gama (1498): Ümitburnu, Portekiz-Hindistan ticaret yolu.
- Kolomb (1492): Amerika (daha spesifik olarak Karayip).
- Macellan (1518-21): Dünya'yı tek seferde çevreledi.
- Cook (1766): Yeni Zelanda, Hawaii, Avustralya.

Coğrafi Keşiflerin Başlıca Sonuçları

- Önceden İnka, Aztek ve Maya gibi uygarlıklar tarafından işgal edilen Latin Amerika'da İspanya ve Portekiz; İraquois gibi kabileler tarafından işgal edilen Kuzey Amerika'da İspanya, İngiltere ve Fransa; sonradan Afrika ve Asya'da Almanya da dahil olmak üzere pek çok Avrupa devleti **koloniler kurdular** ve **yerlileri sömürü düzeni altına aldılar**. Kolonicilik, Sanayi Devrimi gibi önemli Batı gelişmelerinin altyapısını oluşturdu.

- Akdeniz limanları önem kaybetti; Lizbon, Sevil, Londra, Bourdeaux gibi okyanus limanları önem kazandı.
- Yeni Dünya'daki kolonilerde ucuz işgücü sağlamak için **Transatlantik Köle Ticareti** başlatıldı. Batı kolonistler Afrika'daki yerel kabilelerle işbirliği yaparak Afrikalıları köle olarak Amerika'ya taşıdı ve burada **yerel kaynakların işlenmesi, tarım, madencilik** gibi işlerde çalıştırdılar.
- **Kolomb Takası** kapsamında Yeni ve Eski Dünya arasında **insan, mal, hastalık, hayvan, bitki** taşındı. Eski Dünya'dan Yeni Dünya'ya **tütün, şeker, kakao, kahve, vanilya, gümüş, altın, kumaş, afyon, biber, farklı baharatlar, tarçın, hindistan cevizi gibi meyveler, porselen, bronz** gibi ürünler geldi.

Bilim Devrimi

Rönesans ve sonrasında bilim alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmeler Ortaçağın **paradigmalarının** yıkılmasıyla sonuçlanmıştır, bu da, örneğin, kilise hegemonyasının zayıflamasını etkilemiştir.

Başlıca Bilim İnsanları ve Başarıları

- Bacon (İngiltere, 1561-1626): **Tümevarıma** dayalı **bilimsel yöntem** kuramını geliştirerek **bilim felsefesine** önemli katkıda bulunmuştur.
- Descartes (Fransa, 1596-1650): **Analitik geometri** alanını ortaya çıkarmasının yanı sıra **modern felsefenin** kurucusu olarak kabul edilir, hakkın **şüphe** edilemeyecek gerçekler üzerine kurulan **tümdengelim** dayalı **bilgi kuramı** ile **bilgi felsefesinin** önemli katkıda bulunmuştur.
- Kopernik (Polonya, 1473-1543): **Güneş Merkezli Evren** kuramını geliştirmiştir. Bu, temel bir kilise dogması olan, Dünya'nın evrenin merkezi olduğu inancını yıkmıştır.
- Kepler (Almanya, 1571-1630): Gezegenlerin **yörüngelerinin şekli**ni ve **hareketlerini** açıklayan matematiksel bir kuram geliştirdi.
- Galileo (İtalya, 1564-1643): Yeni bir **teleskop** modeli icat etti ve bunu kullanarak bazı gözlemler yaptı. Düşen nesnelerin hız ve ivmesine dair çalışmalar ortaya koydu.

- Newton (İngiltere, 1642-1727): Fizik alanında **mekanik**, matematik alanında (Leibniz ile birlikte) **kalkülüs** önemli katkılarda bulunmuştur.
- Vesalius (Flamanya, 1514-64): **Diseksiyon (vücudu kesip açarak organları detaylı bir şekilde gözlemlene)** yöntemini geliştirmiş, insan anatomisini detaylı bir biçimde tasvir etmiştir.
- Harvey (İngiltere, 1578-1657): Kalbin işlevini ve insan vücudunda **kan dolaşımını** açıklayan kuramlar geliştirdi.

Aydınlanma

Aydınlanma Avrupa'da başlıca XVIII. yy. da gerçekleşmiş bir düşünce devrimidir. Bu devrim kapsamında gerçekleşen başlıca gelişmeler pozitif bilimler alanında **bilimsel yöntemin** ortaya çıkışı, beşeri bilimler alanında ise **evrensel insan hakları, demokrasi, özgürlük-eşitlik** gibi kavramların felsefi temelinin atılması oldu.

Aydınlanmanın ana teması **bireyin** özgürleşmesi, **akıl** yoluyla kendini aydın olarak ortaya koymasısıdır. Rönesans'ın hümanizmine insan-odaklı olması açısından benzer.

Locke

Locke'a göre insanlar **boş bir levha (tabula rasa)** olarak doğar, duyu ve deneyim ile kendilerini inşa ederler. Aydınlanma Çağının temel özelliklerinden biri bu türden **bireyci** bir üsluptur.

Locke insanların **doğal haklara** sahip olduğunu iddia eder. Buradaki "doğal" terimi söz konusu hakların herhangi bir hukuk sisteminden, devletten, yani **toplum sözleşmesinden** bağımsız olduğu anlamına gelir. Locke'a göre bu haklar arasında yaşama hakkı, hürriyet hakkı ve mülk sahibi olma hakkı vardır.

Locke'un siyaset felsefesinde hükümetler **vatandaşların rızası** ile kurulur. Aydınlanma Çağında popülerleşen demokrasi kuramı bu fikrin üzerine kuruludur.

Voltaire

Voltaire **laiklik** ve **ifade özgürlüğü** gibi temel Aydınlanma değerlerini savunmuştur. Aydınlanmanın ana teması bireyin özgürleştirilmesi olduğundan, bireyin kilise hegemonyasından kurtulması ve bireyin kanaatlerini ifade ederek kendini ortaya koyması bu çağın önemli unsurlarıdır. Voltaire'in feodalitenin aleyhinde olması da buna dahildir.

Çağdaşlarının aksine **temsili demokrasiye** veya **cumhuriyete** inanmamıştır, onun yerine **aydınlanmış despotizmi**, yani müşfik bir liderin halk adına özgürleştirici yenilikler getirmesini savunmuştur. Bu görüşte özgürleştirme aşağıdan gelmez, yukarıdan iner.

Montesquieu

Montesquieu çağdaş demokrasi için çok önemli olan **kuvvetler ayrılığı** kuramını geliştirmiştir. **Anayasal monarşiyi** destekleyen Montesquieu; iktidarın **yasama, yürütme ve yargı** olarak ayrılması sayesinde hükümetin farklı kollarının birbirini **denetleyeceğini** ve böylece **totaliter, tiranik** hükümetlerin kurulup halkı ezmesinin engelleneceğini iddia etmiştir.

Rousseau

Rousseau demokrasi kuramına önemli katkılarda bulunmuştur. Locke'a benzer olarak hükümetlerin otoritesinin **Tanrı'dan değil halktan** geldiğine inanmıştır. Yine, kamunun rızasıyla girdiği **toplum sözleşmesi** ile birlikte devletin ortaya çıktığını, fakat bundan önce bulunan **doğa durumunda** insanların her açıdan **eşit ve özgür** olduğunu iddia etmiştir. Rousseau'nun siyaset felsefesi **milli egemenlik** kavramı için önemlidir.

Aydınlanmanın Başlıca Sonuçları

- Feodalite, kilise hegemonyası, hoşgörüsüzlük, kölelik, eşitsizlik gibi sorunlara karşı geniş çapta muhalefet oluşmuş; bu sorunlar (en azından çoğunlukla) ortadan kaldırılmıştır.
- Aydınlanmada yaşanan **bilimsel yönetim geliştirilmesi** Sanayi Devrimi'nin altyapısını oluşturdu.
- **Aydınlanmış despotizm** ve **milli egemenlik-evrensel insan hakları-temsili demokrasi** gibi siyaset kuramları gerçek dünyada hayata geçirilmiştir.

İngiltere, Amerika, Fransa gibi pek çok ÷lkede bu tür kuramları hayata geçirmeye yönelik **devrimler** yapılmıştır.

- Genel anlamda Feodal Ortaçağı son darbe vurulmuş ve Batı ÷lkelerinin küresel hükümdarlığının önü açılmıştır.